

УДК 334.72:[338.43:636.5]

Н. О. Аверчева,

к. е. н., доцент, Херсонський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-4534-639X>

DOI: 10.32702/2306-6792.2023.2.22

ОРАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ МИГДАЛЮ В УКРАЇНІ

N. Avercheva,

PhD in Economics, Associate Professor,

Kherson State Agrarian and Economic University

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC ASSESSMENT OF THE CURRENT STATE OF THE ALMOND MARKET IN UKRAINE

Досліджено соціально-економічні та організаційно-технологічні аспекти виробництва мигдалю в Україні. На основі аналізу ринку мигдалю, визначено, що обсяги імпорту мають стійку тенденцію до зростання, що свідчить про необхідність нарощування власного виробництва і створення конкурентних позицій по даному виду продукції з боку вітчизняних виробників. Проведено SWOT — аналіз, який систематизує переваги і недоліки, визначає можливості і загрози внутрішнього і зовнішнього середовища діяльності товаровиробників на ринку мигдалю. Обґрунтовано, що за успішної реалізації бізнес-проектів і залучення державної підтримки вітчизняні товаровиробники можуть створити конкурентне середовище для імпортової продукції, забезпечити стабільні врожаї і доходи, урізноманітнити ринок горіхів, забезпечити доступність продукції для споживача. Практичне значення результатів дослідження обумовлено можливістю їх використання у різних формах аграрних формувань.

The article conducts a complex study of business processes of production and realization of almonds in order to increase the competitive position and adaptation of domestic producers to the change of climatic conditions and ensure stability and profitability of activity. The actually of the research is due to the fact that due to global climate change, the production of new products becomes possible in the southern steppe of Ukraine, and manufacturers need scientific advice on their introduction into the production process. The article studies natural-climatic, biological, socio-economic and organizational aspects, identifies existing conditions for the production of almonds in Ukraine. Based on the analysis of the almond market, it has been determined that the volumes of imports have a steady tendency to growth, which indicates the need to increase their own production and create competitive positions for this type of production by domestic producers. SWOT-analysis was carried out, which systematizes advantages and disadvantages, identifies opportunities and threats to the internal and external environment of the producers in the almond market. Prospects of development of this type of enterprise on the basis of development of related branches of beekeeping, tourism, processing have been disclosed. It has been substantiated that with successful implementation of business projects and attraction of state support, domestic producers can create a competitive environment for imported products, ensure stable yields and incomes, diversify and develop the nut market and make products accessible to the consumer. It has been established that State regulation is necessary in the sphere of legislative-legal and program-specific planning, as well as support at the initial stages of the establishment of the production base and the establishment of market infrastructure. The practical value is due to the fact that the results of the study can be used in various organizational and legal forms of agrarian formations: from farms of the population and small farms to large specialized enterprises with the aim of increasing the efficiency of agribusiness, ensuring the stability of production and the sustainability of producers under conditions of the changing market environment.

Ключові слова: виробництво, мигдаль, ефективність, ринок мигдалю, попит і пропозиція, конкурентоспроможність.

Key words: production, almonds, efficiency, almond market, supply and demand, competitiveness.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В сучасних умовах на територіях ведення
воєнних дій аграрні підприємства зазнають не-

передбачуваних руйнівних процесів, перед ке-
рівниками постають нагальні завдання не
тільки витримати тиск окупації і зберегти ма-
теріально-технічну базу, а й визначитися із пер-
спективними напрямками діяльності у майбут-
ньому, провести реструктуризацію і вчасно

змінити напрями спеціалізації відповідно ситуації, що склалася. Крім того, в умовах глобального потепління і зміни кліматичних умов в Україні, структура виробництва аграрної продукції також значно змінюється. В південних регіонах країни не тільки на присадибних ділянках, а й на підприємствах поширюються традиційні субтропічні плодові культури. Переведення їх на промислову основу, розвиток агробізнесу на цій основі неможливий без детального організаційно-економічного обґрунтування і вивчення ситуації на ринку. Тема проведеного дослідження на сучасному етапі актуалізується в світлі того, що виробники сільськогосподарської продукції постійно перебувають у пошуку нових культур і видів діяльності, які будуть забезпечувати стабільний врожай і принесуть їм гарантовані доходи і прибутки у майбутньому. Тому вирощування мигдалю може бути основою надійного вкладення коштів і відповідного відшкодування витрат, оскільки ціна цього корисного плоду висока (250 грн за 1 кг) і з кожним роком збільшується, бізнес є надійним і розрахованим на багато років (мигдалевий сад плодоносить до 50 років).

Україна виступає експортером мигдалю, найбільше із США, які є лідерами у вирощуванні мигдалю. Даний вид горіхівництва має перспективи, оскільки вирощування мигдалю на промисловій основі забезпечить для споживачів більш доступні ціни і відповідно зростуть обсяги його споживання, значна частина продукції буде спрямована на промислову переробку і на експорт. Таким чином, вітчизняний бізнес має значні потенційні можливості і здатний створити конкурентне середовище на ринку мигдалю, а вирощування мигдалевих садів може стати візитівкою і важливою складовою садівництва південних регіонів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Наукові дослідження за даною тематикою мають більш широкий аспект, охоплюють всю галузь горіхівництва у світлі формування ринку, державної програми розвитку, експортно-імпортних відносин. Сатіна Г.М. акцентує увагу на концентрації горіхових насаджень у господарствах населення, що "... зумовлює стихійність внутрішньої пропозиції, формування нестандартних партій товару, складність заготівлі плодів, стримує розвиток переробної галузі та звужує асортимент вітчизняної продукції" [1, с. 28—32].

Сало І.А. наголошує на тому, що потреби населення у горіхах впродовж тривалого часу

залишаються незадоволеними і визначає ряд негативних чинників розвитку вітчизняного ринку горіхів, серед яких "... відсутність достатніх площ промислових насаджень, низький платоспроможний попит, неефективна торговельна структура, висока капіталомісткість вирощування та догляду за насадженнями, проблема земельної оренди через досить значні строки створення та продуктивної експлуатації" [2, с. 9—12].

Галузева програма розвитку горіхівництва визначає, що програмно-цільовий підхід до розвитку галузі, запровадження сортових типів насаджень, розміщення їх у найбільш сприятливих для вирощування зонах, поглиблення концентрації та спеціалізації виробництва, створення агропромислових об'єднань із переробки плодів, розвиток ринкової інфраструктури, визначення джерел інвестиційного забезпечення є ключовими факторами переведення на промислову основу та ефективного розвитку галузі в Україні [3].

Більш детальне вивчення ринку одного із сегментів горіхівництва — мигдалівництва, передбачає формування науково обґрунтованого підходу до оцінки ринкової ситуації та надає можливість виробникам врахувати особливості даного виду ринку і визначити перспективи своєї діяльності при реалізації довгострокових проєктів з вирощування мигдалевих садів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті полягає в економічному обґрунтуванні організаційно-економічних особливостей і сучасної ситуації на ринку мигдалю, виявленні можливостей підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників для задоволення внутрішнього попиту та реалізації їх зовнішньоекономічного потенціалу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Галузевою програмою розвитку горіхівництва в Україні передбачено до 2025 р. закласти 21,5 тис. га промислових садів волоського горіха, фундука й мигдалю та збільшити обсяги виробництва до 92,9 тис. т плодів, що з розрахунку на особу становитиме 2,02 кг. Рівень споживання горіхів на одну особу очікується на рівні відповідно 2,4 й 1,3 кг на рік при раціональній нормі споживання 1,5 кг. У перспективі обсяги виробництва (у 2025 р. — 93 тис. т) зростуть за рахунок розширення насаджень, зокрема, площі продуктивних горіхових садів повинні

Таблиця 1. Показники виробництва горіхів в Україні

Показники	Роки						2021 р. у % до до 2010 р.
	2000	2010	2015	2019	2020	2021	
Площа насаджень горіхів у плодоносному віці, тис. га	15,6	14,1	13,5	14,5	13,7	14,1	100,0
у т.ч. горіхів волоських	15,1	14,1	13,5	13,9	13,4	13,8	72,5
Виробництво горіхів, тис. т	50,1	87,5	115,1	125,9	113,4	115,5	132,0
у т.ч. горіхів волоських	50,0	87,4	115,1	125,9	113,3	115,4	132,0
Урожайність горіхів, ц з 1 га площі насаджень у плодоносному віці	32,1	61,6	85,1	85,2	80,1	82,3	133,6
з них горіхів волоських	33,1	62,2	85,4	88,2	81,2	83,6	134,4

Джерело: сформовано і розраховано на основі [4].

збільшитися до 23,7 тис. га, у тому числі в господарствах населення — до 14,5, у промисловому секторі — 9,2 тис. га [3].

Проте, реальна ситуація до початку воєнних дій, свідчить що площа насаджень горіхів у плодоносному віці за період 2010—2021 рр. залишилася на одному рівні і становила 14,1 тис. га, а волоських горіхів навіть зменшилася на 27,5 % (табл. 1).

Але, обсяги виробництва у 2021 р. перевищили програмні планові показники на 32,0% і становлять 115,5 тис. т за рахунок приросту врожайності, що свідчить про інтенсифікацію виробництва і впровадження нових високопродуктивних сортів. Насадження фундука і мигдалю у плодоносному віці незначні і становлять відповідно 0,3 тис. га. Та саме ці культури мають перспективи, особливо у південних регіонах.

У світі лише 7% земель придатні для вирощування горіхів. Завдяки унікальному і сприятливому клімату, вирощування горіхів можливо практично на всій території України. Попри це Україна забезпечує себе горіхом лише на 10%, решта 90% — імпортується з інших країн. Горіхи — невід'ємний продукт в раціоні багатьох людей, але частка їх споживання в Україні дуже низька. Українці споживають у два три рази менше горіхів, ніж в Європі або азійських країнах. Тому зростання рівня і культури споживання горіхів населенням країни є важливою складовою зростання сукупного попиту і ефективного розвитку бізнесу [5].

Традиційно в Україні вирощують волоський горіх, але у 2020 р. почали закладати перші промислові мигдальні насадження, масово вступають в плодоношення сади інтенсивного типу. Мигдаль активно використовують у кондитерській промисловості, що також спонукає до розвитку нових видів горіхівництва у вітчизняному бізнесі.

Мигдаль відносять до нішевих культур у садівництві, які адаптовані до південних кліматичних умов, але більш економічно ефективні.

Мигдаль є перспективною культурою для вирощування на півдні України. Він стійкий до спеки, має високу врожайність та витримує морози до 25°C. До того ж, вирощування мигдалевого саду за вартістю менше, ніж вирощування виноградних насаджень [6]. Проте, слід враховувати, що стійкість мигдалю до посухи передбачає не-

обхідність обов'язкових періодів зрошування — особливо під час формування плодів та їх дозрівання. Отримуючи досить вологи, плід швидко наливається та виростає до кондиційних розмірів. Тому бізнес-планування повинно враховувати вартість системи крапельного зрошення, яка досить висока і вимагає додаткових витрат. За п'ять років інвестиції у закладання саду і догляд за ним повністю відшкодовуються. Виробникам слід враховувати особливості впровадження інтенсивних технологій виробництва мигдалю і відповідні організаційно-технологічні переваги, зокрема:

- збільшення кількості насаджень на 1 га і впровадження відповідних схем садів;

- зростання ефективності використання земельних ресурсів за рахунок отримання більш вартісної продукції з кожного гектара та використання непридатних для інших сільськогосподарських культур кам'янистих і піщаних ґрунтів;

- зростання врожайності — з 1 га можна зібрати до 2,5 т мигдалю;

- скорочення витрат робочої сили, підвищення рівня механізації виробничих процесів, можливості догляду за садом членами сімейного фермерського господарства;

- суттєве скорочення витрат на крапельне зрошення, обробіток ґрунту, захист від шкідників і хвороб за рахунок періодичності поливів, вищої концентрації насаджень, підвищення рівня механізації технологічних процесів;

- порівняно з іншими інтенсивними садами, незначна кількість обробітку від шкідників і хвороб (максимум 3—4 рази) та необхідність проведення тільки санітарного підрізання після початку плодоношення, тобто в плані догляду мигдаль — низьковитратна культура;

- за рахунок мигдалю виробники можуть створити страхові фонди на випадок неврожаю за іншими культурами;

- насадження мигдалю витривалі до посух, можуть давати врожай навіть без опадів при кількості 220—300 мл;

Це обумовлює необхідність розвитку вітчизняного бізнесу з виробництва мигдалю, який за оцінками експертів є найперспективнішим видом аграрного бізнесу на наступні 25 років. На основі впровадження інтенсивних технологій аграрні формування зможуть забезпечити конкурентоспроможність на внутрішньому ринку і вихід на зовнішні ринки. За підрахунками фахівців, в таких умовах та при відповідному догляді перший врожай можна збирати вже на другий-третій рік після закладання саджанців, а максимальний врожай мигдалевий сад забезпечує на п'ятий-шостий рік. Більшість виробників реалізують мигдаль в оболонці, оскільки це більш вигідно. На думку експертів ринку, за останні роки попит на мигдаль у всьому світі виріс приблизно вдвічі, тому цей бізнес в південних регіонах України має значний експортний потенціал [6].

В Одеській області вже висаджено майже 200 га садів мигдалю. Загалом в Україні площі насаджень складають близько 500 га. В офіційній статистиці поки що ці дані не мають відображення. Можливість вирощування мигдалевих садів у південних областях обумовлена змінами клімату і наявними ресурсами для розвитку даного виду насаджень.

При вирощуванні мигдалю отримують з неїстівного плода ядро, яке використовують у їжу або на переробку. Мигдаль має солодкуватий смак, містить цінні для організму людини елементи, його використовують в кондитерських виробках, кулінарії, косметології і фармакології. Враховуючи різні напрями використання продукції, її тривалий термін зберігання, можна констатувати, що бізнес по вирощуванню цих плононосних рослин має перспективи і досить широкі сфери реалізації [7].

Викликом для вітчизняних виробників є високий рівень імпорту в країну, оскільки їм доведеться доводити свою конкурентоспроможність на ринку, де значну частину займають країни-лідери не тільки з високим рівнем агротехніки, а й багаторічним досвідом вирощування та маркетингу на світовому ринку.

Україна виступає на світовому ринку горіхів як потужний гравець. На другому місці в структурі експорту плодово-овочевої продукції — горіхи, які при-

Таблиця 2. Показники імпорту мигдалю в Україні

Показники	Роки						2020 р. у % до 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Обсяги імпорту, т							
в шкаралупі	281,68	623,37	728,38	1225,10	2073,57	2240,7	у 8,0 р. б.
без шкаралупи	289,92	312,59	455,09	593,42	747,48	1217,8	у 4,2 р. б.
Ціна за 1 т, тис. дол. США							
в шкаралупі	9,47	6,96	6,02	6,13	6,00	5,62	59,3
без шкаралупи	9,65	6,96	6,12	6,47	6,71	6,31	65,3
Загальна вартість, тис. дол. США	5464,1	6501,7	7173,4	11346,2	17469,17	20141,4	368,6

Джерело: сформовано і розраховано на основі даних [9].

несли \$101 млн або 24% від всієї експортної виручки. Горіхи дають більше експортної виручки, ніж всі фрукти разом взяті. І навіть більше, ніж експорт борошна, спирту, яловичини або сухого молока [8].

За даними Державної митної служби України у 2020 р. Україна імпортувала 2240,7 т мигдалю в шкаралупі і 1217,8 т мигдалю без шкаралупи, що у 8,0 і 4,2 рази більше, ніж у 2015 р. (табл. 2).

Загальна вартість імпорту стрімко зростає від 5464,1 до 20141,4 тис. дол. США, або на 268,6%. Ціна мигдалю має тенденцію до зменшення — ціна 1 т у шкаралупі у 2015 р. була 9,47 тис. дол. США, а у 2020 р. — 5,62, що майже на 40% менше, а без шкаралупи ціна зменшилася від 9,65 до 6,31 тис. дол. / т, або на 34,7%.

Отже, обсяги імпорту мигдалю в Україну мають стійку тенденцію до зростання і перевищують 3 тис. т, що свідчить про необхідність нарощування власного виробництва і створення конкурентних позицій по даному виду продукції (рис. 1).

Найбільшим імпортером мигдалю до України виступає США, частка лідера складає в се-

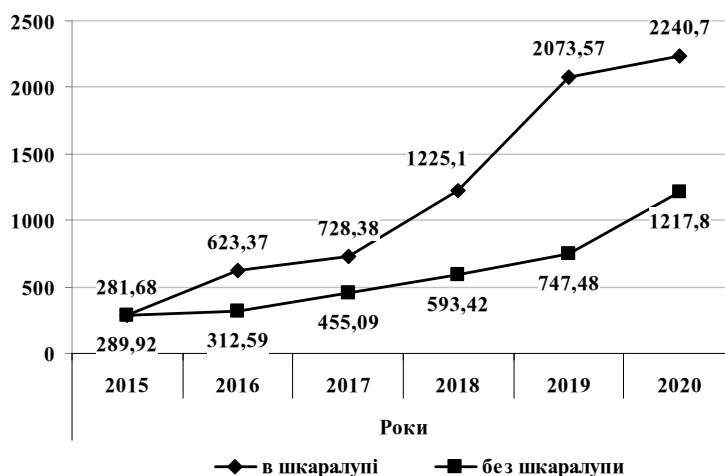

Рис. 1. Обсяги імпорту мигдалю в Україні, т

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [9].

Таблиця 3. Структура імпорту мигдалю в Україні у 2020 р., тис. дол. США

Мигдаль у шкаралупі			Мигдаль без шкаралупи		
Країна	Вартість, тис. дол. США	Структура, %	Країна	Вартість, тис. дол. США	Структура, %
США	12051,2	95,7	США	7399,0	98,0
Іспанія	298,5	2,4	Іспанія	86,3	1,1
Узбекистан	150,3	1,2	Узбекистан	1,3	0,0
Австралія	63,6	0,5	Австралія	14,3	0,2
Німеччина	10,8	0,1	Німеччина	26,5	0,4
Австрія	10,5	0,1	Нідерланди	20,2	0,3
Таджикистан	4,5	0,0			
Туркменістан	1,6	0,0			
Всього	12593,0	100,0	Всього	7548,4	100,0

Джерело: сформовано і розраховано за [9].

редньому 97 % і становить за вартістю у 2020 р. 19450,2 тис. дол. США (табл. 3).

Крім того, Іспанія реалізує до України даний вид продукції у сумі 384,3 тис. дол. США, її питома вага 3,5 %. Узбекистан також у 2020 р. імпортує мигдаль до України вартістю 151,6 тис. дол. США (частка 1,2 % у загальному обсязі імпорту).

Особливістю ринку горіхів, у тому числі і мигдалю, є сезонність їх реалізації, але через тривалі терміни зберігання мигдаль може бути реалізований частинами, що створює певні гарантії виробнику щодо отримання сталих доходів на певному рівні і за відповідною ціною. Співвідношення попиту на продукцію та її пропозиції формує ринкову кон'юнктуру, яка впливає на формування обсягів і структури виробництва продукції та рівня цін на неї.

Тобто, підвищення рівня конкурентоспроможності і завоювання стійких конкурентних позицій є важливою проблемою сучасного етапу ефективного розвитку і диверсифікації ви-

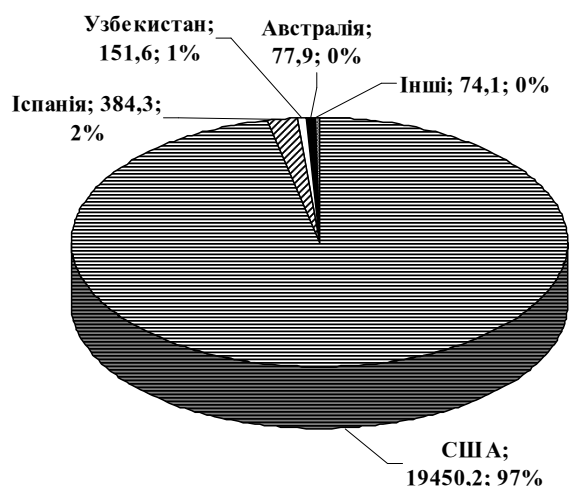

Рис. 2. Структура імпорту мигдалю в Україні за країнами і вартістю у 2020 р., тис. дол. США, %

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [9].

робництва в галузі. Нарощування виробництва мигдалю в Україні створить умови для того, щоб у зовнішній торгівлі даною продукцією формувалось позитивне сальдо експорту — імпорту.

Чинниками, що зумовлюють коливання цін на ринку мигдалю, є сезонність, якість продукції, обсяги реалізації та попиту, асортимент, ціни конкурентів тощо. Найефективнішою системою продажу горіхів у свіжому вигляді вважаються оптові та оптово-роздрібні канали реалізації. В Україні такі спеціалізовані магазини розвиваються дуже повільно, а подібних до зарубіжних взагалі немає. Враховуючи обмеженість сільськогосподарських підприємств у фінансових ресурсах, оптові ринки мають створюватися з залученням широкого кола потенційних засновників.

Однією з найважливіших складових удосконалення інфраструктури ринку горіхів і мигдалю, зокрема, споживчої сфери, є встановлення оптимальних цін як для виробника, так і для споживача. З цією метою необхідно приймати до уваги нормативну собівартість як мінімально-допустимий рівень цін при виробництві плодів горіхів сільськогосподарськими підприємствами.

Цінова політика повинна забезпечувати еквівалентність обміну ресурсами між виробниками, посередниками, переробними підприємствами, експортерами та створювати передумови для розширеного відтворення і нормальної господарської діяльності для товаровиробників — сільськогосподарських підприємств та господарств населення, сприяти впровадженню інновацій та задоволенню потреб споживачів на ринку продовольства.

Італійський переробник компанія Besana виступає інвестором на ринку горіхів України, на даний момент переробляє щорічно близько 25 тис. т горіхів і сухофруктів в рік, продаючи 75% продукції безпосередньо в мережі супермаркетів (120 млн роздрібних упаковок) та інше — безпосередньо харчовим компаніям, що використовують горіхи як інгредієнт. Українські компанії зможуть експортувати мигдаль для подальшої переробки на підприємства фірми Besana [10].

Щоб представляти на продаж стабільні обсяги продукції обумовленої якості потрібно закладати плантації площею не менше 50 гектар, що спрощує завоювання сегменту ринку, оформлення і дотримання довгострокових експортних контрактів, але першочергове завдан-

ня — завоювати і забезпечити внутрішній ринок.

Конкурентні позиції вітчизняного мигдалівництва підвищуються тим, що культуру вирощують тільки в окремих зонах, до яких відносять і південні стеги України. Сади можуть бути закладені на угіддях, які розташовані на схилах, з меншою продуктивністю і придатністю до вирощування основних сільськогосподарських культур. Дана конкурентна перевага може бути втілена на основі розвитку земельних відносин і ринку земель. Слід відзначити, що горіховий бізнес може розвиватися тільки на власних земельних ділянках, або з довгостроковою орендою, оскільки розрахований на тривалий період плодоношення. Тому земельні питання є важливим аспектом залучення інвестицій у галузь.

SWOT-аналіз реалізації бізнес-проектів виробництва мигдалю враховує переваги і недоліки, розкриває потенційні можливості і загрози зовнішнього і внутрішнього середовища діяльності господарств (табл. 4).

У формуванні конкурентоспроможності вітчизняних виробників визначальну роль відіграють показники якості, зокрема розмір плоду, вміст олії, інших корисних речовин. Якість вітчизняного мигдалю за дегустаційними якостями і вмістом жиру не поступається іноземним сортам. На останній виставці в Кельні був представлений український мигдаль, де підтвердили його високу якість [11].

Інформування населення про користь і шкоду вживання мигдалю слід поширити, ця тема завжди обговорюється і вивчається дієтологами. Мигдаль досить корисний і поживний, навіть при вживанні в їжу в мінімальній кількості. Присутність мигдалю вкрай бажана в раціоні людини, оскільки при різних хронічних захворюваннях він здатний покращувати стан організму, рекомендується їсти мигдаль з шкіркою, в якій містяться флавоноїди — речовини, що підсилюють антиоксидантні властивості цього горіха. Лікувальні властивості мигдальних плодів проявляють себе при гостро-ентерологічних захворюваннях, безсонні, анемії, недокрів'ї, гострих респіраторних захворюваннях, корисні дітям із затримкою в рості [12].

Отже, вирощування мигдалю є перспективним напрямом агробізнесу на півдні України, але на сучасному етапі ця культура в аграрно-

Таблиця 4. SWOT-аналіз виробництва мигдалю

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> - унікальні кліматичні умови Півдня України; - використання земельних угідь особистих господарств населення, сімейних фермерських господарств; - невисокі вимоги до якості і родючості земель; - високий попит і ціна на ринку, рівень рентабельності; - широке використання у харчовій і переробній промисловості. 	<ul style="list-style-type: none"> - мигдаль не є продуктом першої необхідності; - закладання садів вимагає значних початкових інвестицій; - тривалий термін до початку продуктивності насаджень; - встановлення вартісних систем зрошення, зокрема краплинного; - необхідність довготривалої оренди землі або придбання її у власність.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - популяризація користі від споживання мигдалю серед населення; - збільшення площі насаджень і об'єднання виробників з метою формування великих партій продукції, створення бази зберігання і переробки; - налагодження каналів експорту; - встановлення прямих зв'язків з переробними підприємствами; - розвиток суміжних галузей - бджільництво, туризм, ресторанний бізнес. 	<ul style="list-style-type: none"> - зростання вартості інвестиційних та фінансових ресурсів; - низький рівень культури споживання горіхів населенням; - зниження платоспроможності і частки дорогих продуктів в раціоні українців; - зростання цін на виробничі ресурси — трудові, енергетичні, водні, матеріально-технічні; - нестабільна державна підтримка бізнесу; - ціновий тиск з боку імпорту; - кліматичні коливання і вимерзання саджанців.

Джерело: складено автором.

му секторі тільки започатковується, виробники не мають ні досвіду, ні напрацьованих ринків. Аналіз факторів ринку дозволяє стверджувати, що через певний час мигдаль стане провідною культурою горіхівництва на півдні України і затвердить свої конкурентні позиції. Виробникам слід бути готовими до високого рівня конкуренції через активне поширення та розвиток бізнесу з вирощування мигдалю, появи більш обізнаних конкурентів у горіхівництві, тиску зарубіжних постачальників. Щоб витримати конкуренцію виробники повинні бути готові до змін на ринку горіхів. Оптимальна ціна як для виробника, так і для споживача є основою стабілізації ринку мигдалю та його ефективного розвитку.

Низька платоспроможність населення, монополізм переробних підприємств, іноземних постачальників та підприємств торгівлі на ринку, нестримне зростання вартості фінансових та виробничих ресурсів для сільського господарства потребують державної підтримки і зваженої цінової політики. Важливе значення має регулювання вхідних цін на енергоносії та інші товари матеріально-технічного постачання. Доцільно встановити регульовані ціни на ресурси, які справляють вирішальний вплив на загальний рівень і динаміку цін у горіхівництві, особливо на початкових етапах започаткування бізнесу. Підвищення цін на ресурси повинно бути під контролем держави, оскільки компенсувати за рахунок дотацій з державного

бюджету зростаючі витрати виробників наразі нема можливості.

Основними напрямками державного регулювання і підтримки товаровиробників галузі є:

— законодавче врегулювання організаційно-економічних відносин та формування єдиної довгострокової цільової програми розвитку галузі;

— системна підтримка у сфері страхування та кредитування при створенні розсадників, закладанні та догляді за насадженнями на початкових етапах в аграрних формуваннях;

— зважена митна політика щодо ставки оподаткування експортно-імпорتنих операцій;

— підтримка фермерських господарств, виробничих кооперативів та інших формувань на основі об'єднання власників земельних паїв, створення бази приймання, первинної обробки та зберігання плодів у сільській місцевості;

— налагодження пунктів переробки, фасування, пакування та формування великих товарних партій відповідно до замовлень.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Комплексне дослідження бізнес-процесів виробництва і реалізації мигдалю в умовах Півдня України проведено з метою підвищення конкурентних позицій та адаптації вітчизняних виробників до зміни кліматичних умов і забезпечення стабільності діяльності.

На сучасному ринку продукції горіхівництва в Україні відбуваються значні структурні зміни через погодно-кліматичні умови. Глобальне потепління призвело до того, що середня температура зросла в середньому на 2°C і агрокліматичні зони в країні змістилися на 200 км. Тому підприємці постійно ведуть пошук нових культур, які будуть пристосовані до нових умов і забезпечуватимуть високі доходи і прибутки.

Організаційно-технологічні особливості виробництва мигдалю на півдні України полягають у необхідності закладання багаторічних насаджень, які стають продуктивними через 3-4 роки, використовуються тривалий період часу, розміщені на земельних угіддях, які непридатні для інших культур, але при цьому використовують адаптовані сорти та системи зрощення. Економічні результати прогнозовані за рахунок стабільних врожаїв, витрати на закладання саду невисокі, ринок збуту широкий за рахунок внутрішнього споживання, експорту і переробної промисловості. Даний вид бізнесу

дозволяє вирішити і соціальні питання щодо забезпечення зайнятості, зростання доходів власника і працівників.

Кон'юнктура ринку горіхів в останні роки під впливом ряду чинників різко змінюється. Через низький рівень доходів темпи зростання попиту населення на горіхи в Україні низькі. Проте, якщо обсяги пропозиції будуть перевищувати попит, зовнішній ринок стане головним каналом реалізації. Основною причиною такого стану є низька купівельна спроможність населення, що призводить до звуження місткості внутрішнього ринку горіхів. Водночас, зростають обсяги використання горіхів у кондитерській і харчовій промисловості, їх асортимент і видовий склад є різноманітним, що позитивно буде впливає на можливість внутрішнього виробництва горіхів в цілому і мигдалю, зокрема. Отже, стан ринку має позитивний вплив на розвиток виробництва мигдалю.

Проведений SWOT-аналіз виробництва мигдалю свідчить про переваги великотоварного виробництва мигдалю за умови закладання промислових насаджень або об'єднання дрібних виробників в кооперативи з метою завоювання стійких конкурентних позицій, підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників на ринку, зовнішньоекономічної спрямованості збутової діяльності. Важливою складовою є налагодження стійких комерційних зв'язків з переробними підприємствами, підвищення рівня споживання мигдалю населенням за рахунок поінформованості та реклами його корисних і лікувальних властивостей. Врахування загроз щодо впливу кліматичних умов, низької платоспроможності та культури споживання горіхів населенням; цінового тиску з боку постачальників ресурсів та зарубіжних конкурентів, нестабільності державної підтримки дозволить виробникам нівелювати ризики підприємницької діяльності.

Література:

1. Сатіна Г.М. Наукове обґрунтування програми розвитку в Україні горіхоплідного виробництва. Економіка АПК. 2013. № 10 С. 28—32.
2. Сало І. А. Основні тенденції розвитку ринку горіхів в Україні та світі. Проблеми економіки. 2012. № 4. С. 9—12.
3. Наукові основи та складові галузевої програми розвитку горіхівництва в Україні. / Сатіна Г.М. та ін.; за ред. Г.М. Сатіної. К.: Логос, 2011. 100 с.

4. Рослинництво України 2021: статистичний збірник. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 12.11.2022).

5. Україна забезпечує себе горіхами тільки на 10%. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/05/30/648300/> (дата звернення 25.11.2022).

6. Мигдаль може завоювати неабияку популярність серед українських садівників. URL: <https://superagronom.com/news/4847-migdal-moje-zavoyuvati-neabiyaku-populyarnist-sered-ukrayinskih-sadivnikiv> (дата звернення 12.11.2022).

7. Чи може південь України стати одним з основних постачальників мигдалю на внутрішній ринок країни? URL: <http://agro-yug.com.ua/archives/14399> (дата звернення 12.11.2022).

8. Ядра достатку: експорт горіхів дає більше виручки, ніж усі фрукти разом узяті. URL: <https://agroday.com.ua/2018/02/19/eksport-gorihiv-daye-bilshe-vyruchky-nizh-usi-frukty-razom-vzyati/> (дата звернення 11.11.2022).

9. Показники зовнішньої торгівлі України. Державна митна служба України. URL: <https://bi.customs.gov.ua/trade/#/turnoverhs> (дата звернення 23.11.2022).

10. Перший в Україні промисловий сад мигдалю заклали на Київщині. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/persij-v-ukraini-promislovij-sad-migdaluzaklali-na-kiivsvini> (дата звернення 12.11.2022).

11. Вирощування мигдалю — найперспективніший вид агробізнесу на наступні 25 років. URL: http://agro-business.com.ua/agro/idei-trendy/item/23938-vyroshchuvannia-myhdaliu-naiperspektyvnishyi-vyd-ahrobiznesu-na-nastupni-25-rokiv.html?fbclid=IwAR1f5ZocJsMh9iamlDAGrGrYkKRiC9e0xp08jr9dmwpYSZGUn5Kk_Pa4OE (дата звернення 12.11.2022).

12. Мигдаль — лікувальні властивості. URL: <https://cherry--lady-com-ua.cdn.ampproject.org/v/s/cherry-lady.com.ua/produkti/30-migdal-korisni-vlastivosti/am> (дата звернення 21.12.2020).

References:

1. Satina, H.M. (2013), "Scientific justification of the development program of nut production in Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 10, pp. 28—32.

2. Salo, I. A. (2012) "The main trends in the development of the nut market in Ukraine and the world", *Problemy ekonomiky*, vol. 4, pp. 9—12.

3. Satina, H.M. Oleschenko, F.H. Koshlakova, N.M. and Kosenko I.S. (2011), *Naukovi osnovy ta skladovi haluzevoi prohramy rozvytku horikhivnytstva v Ukraini* [Scientific foundations and

components of the sectoral program for the development of nut farming in Ukraine], Lohos, Kyiv, Ukraine.

4. State Statistics Service of Ukraine (2021), "Vegetation of Ukraine. Statistical yearbook", available at: www.ukrstat.gov.ua (Accessed 12 November 2022).

5. The official site of Epravda.com.ua (2022), "Ukraine supplies itself with nuts by only 10%", available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/05/30/648300/> (Accessed 25 November 2022).

6. The official site of Superagronom.com (2022), "Almonds can gain considerable popularity among Ukrainian gardeners", available at: <https://superagronom.com/news/4847-migdal-moje-zavoyuvati-neabiyaku-populyarnist-sered-ukrayinskih-sadivnikiv> (Accessed 12 November 2022).

7. The official site of Agro-yug.com.ua (2022), "Can the south of Ukraine become one of the main suppliers of almonds to the country's domestic market?", available at: <http://agro-yug.com.ua/archives/14399> (Accessed 12 November 2022).

8. The official site of Agroday.com.ua (2022), "Kernels of abundance: Exporting nuts generates more revenue than all fruits combined?", available at: <https://agroday.com.ua/2018/02/19/eksport-gorihiv-daye-bilshe-vyruchky-nizh-usi-frukty-razom-vzyati/> (Accessed 12 November 2022).

9. The official site of State Customs Service of Ukraine. (2022), "Indicators of foreign trade of Ukraine", available at: <https://bi.customs.gov.ua/trade/#/turnoverhs> (Accessed 23 November 2022).

10. The official site of Agravery.com (2022), "The first commercial almond garden in Ukraine was laid in Kyiv region", available at: <https://agravery.com/uk/posts/show/persij-v-ukraini-promislovij-sad-migdaluzaklali-na-kiivsvini> (Accessed 12 November 2022).

11. The official site of Agro-business.com.ua. (2022), "Almond cultivation is the most promising type of agribusiness for the next 25 years", available at: http://agro-business.com.ua/agro/idei-trendy/item/23938-vyroshchuvannia-myhdaliu-naiperspektyvnishyi-vyd-ahrobiznesu-na-nastupni-25-rokiv.html?fbclid=IwAR1f5ZocJsMh9iamlDAGrGrYkKRiC9e0xp08jr9dmwpYSZGUn5Kk_Pa4OE (Accessed 12 November 2022).

12. The official site of Cherry-lady-com-ua. (2022), "Almonds — medicinal properties", available at: <https://cherry--lady-com-ua.cdn.ampproject.org/v/s/cherry-lady.com.ua/produkti/30-migdal-korisni-vlastivosti/am> (Accessed 21 November 2022).

Стаття надійшла до редакції 12.01.2023 р.